

Stanko Piplović

RAZARANJE POVIJESNE JEZGRE SPLITA U II SVJETSKOM RATU

Grad Split je u kataklizmi prošlog rata doživio znatna razaranja. Najviše je ipak stradao bombardiranjem iz zraka od njemačkih aviona za vrijeme prvog oslobođenja u rujnu 1943. te posebno od angloameričkih aviona u doba okupacije uglavnom u vremenu od studenog 1943. do lipnja 1944. godine.¹⁾ Ti napadi na Split i na našu obalu koincidiraju s operacijama saveznika na Apeninskom poluotoku. Američka vojska je 1. listopada 1943. ušla u Napulj da bi za kratko vrijeme probila front na rijeci Garigliano i iskrcala se kod Anzia. U svibnju iduće godine saveznici zauzimaju Cassino, a u lipnju Rim. Tako se front u tom periodu lagano pomicao prema sjeveru i bio upravo nasuprot prostoru na našoj obali od Splita do Zadra. Iako ovaj fenomen s vojnog aspekta još nije dovoljno proučen, dosadašnja istraživanja ukazuju da su bombardiranja na našoj obali imala strateški značaj. Razarajući prometne i gospodarske objekte na istočnom Jadranu otežavani su uvjeti za organizaciju bočnog udara na savezničke armije u Italiji. U Splitu je pored industrijske zone u okolici grada Sv. Kajo-Sučurac pa brodogradilišta i željezničke stanice u predgrađu Kopilica te poljudske uvale, jedna od glavnih meta napada bio prometni terminal smješten u istočnom dijelu gradske luke. Međutim zbog nepreciznog bombardiranja, često s velike visine i noću, oštećeni su i okolni dijelovi grada posebno Bačvice, Lučac, Stari grad i Dobri. U brojnim napadima uže gradsko područje stradalo je najviše 2. i 5. prosinca 1943. te 3. siječnja i 3. lipnja iduće godine.

Kako su lučka i željeznička postrojenja, uglavnom izgrađena u drugoj polovici prošlog stoljeća, locirana u neposrednoj blizini povijesnog centra s jugoistočne strane, time je i on, iako nije predstavljao direktan cilj napada, bio izložen razaranjima. Zbog slabog gađanja veliki broj bomba je pao u more pa se samo toj okolnosti ima zahvaliti što nije došlo do većeg, a možda i potpunijeg uništenja starog središta. Tako je prilikom napada 3. prosinca 1943. uvečer jedna bomba srednje veličine pala u more prema hotelu »Ambasador«. Od pet lakih bomba koje su lovci bacili 22. veljače 1944. tri su pale u more. Dana 3. ožujka bila su dva veća, 11. ožujka još jedan napad na luku, ali je u sva tri navrata većina bomba opet pala u more prouzročivši samo neznatne štete. I u kasnijim napadima bilo

je sličnih situacija. Tako je Split, zahvaljujući uglavnom slučaju, izbjegao sudbinu Zadra ili Poreča čiji su povijesni centri pretrpjeli velika rušenja. I u Rijeci je najstariji dio grada lociran neposredno u zaleđu luke, pa je bio devastiran. Time su nastale veće praznine u njegovu tkivu i potpuno poremećena izvorna prostorna struktura.²⁾

Povijesni centar Splita, koji u užem smislu zauzima područje unutar Dioklecijanove palače i srednjovjekovno proširenje prema zapadu, s nizom pojedinačnih vrijednih građevina iz antike i ranog srednjeg vijeka preko posebno zanimljive romaničke stambene arhitekture iz 13. stoljeća, gotičkih i renesansnih plemićkih palača čini izuzetno značajnu iako degradiranu urbanu cjelinu. U 17. stoljeću grad je okružen jakim baroknim utvrdama. U međuprostoru i na mjestu porušenih bastiona dalje se gradilo, pretežno u 19. stoljeću. Ovaj kompleks, spomenik kulture svjetskog značenja, izravno je u nekoliko navrata pogođen bombama. Unutar zidina Dioklecijanove palače porušeno je više stambenih zgrada. U jednom od prvih bombardiranja grada uvečer 2. prosinca 1943. godine zahvaćena je pozadina jedne kuće u Bosanskoj ulici. Kuća Aglič-Mrkonjić na sjevernoj strani Peristila u središtu palače teško je oštećena prilikom najtežeg zračnog napada dana 3. lipnja 1944. godine.³⁾ Pravo je čudo da od toga nije stradala renesansna crkvice sv. Roka koja je samo nekoliko metara udaljena od ove kuće. A isto tako je mogao biti pogođen neki dio Dioklecijanove palače, jer se tu u neposrednoj blizini nalaze njeni najmonumentalniji i najbolje očuvani objekti: kolonat Peristila, carev mauzolej, Jupiterov hram i rotunda Vestibula. U jednom od napada bila je porušena stambena zgrada u Vuškovićevoj ulici u sjeverozapadnom kvadrantu Palače, a druga nedaleko odatle u Dominisovoj ulici odmah s južne strane gotičke palače, djela čuvenog majstora Jurja Dalmatinca.

Sjeverni rub povijesne jezgre također je pogođen bombama. Oštećene su dvije zgrade koje su se nalazile neposredno pred istočnim dijelom sjevernog zida Dioklecijanove palače u današnjoj ulici Ivana Lučića Lavčevića. U napadu 2. prosinca 1943. uvečer pale su dvije bombe u nedaleku Nodilovu ulicu oštetiši staru gradsku bolnicu na mletačkom braniku Cornaro.⁴⁾ Druga je pogodila stambeni blok na trgu pred Kazalištem koji je od toga izgorio. Treća je pala nešto sjevernije u vrt pred zgradom stara službenica milosrđa u Ćiril-Methodijevoj ulici od čega je bio oštećen ovaj samostan.

Predio s istočne strane Dioklecijanove palače, Pazar i bliža okolica, nekad su opasivali barokni obrambeni bastioni pa su nakon njihovog uklanjanja tokom 18. i 19. stoljeća na tom prostoru izgrađene zgrade tipične za ono doba. Bliže moru je bio blok kuća sa zgradom Monopola duhana i tamnicama Sv. Roko u kojem su postojali ostaci trgovačkog lazareta iz 16. stoljeća. Čitav ovaj dio je u više navrata bio izložen jakim razaranjima iz zraka. Dana 5. prosinca 1943. bombe koje su padale po Pazaru teško su oštetile samostan dominikanaca koji se nalazi odmah ispred istočnih vrata Dioklecijanove palače. Na njegovo južno krilo sručili su se na nekoliko mjesta veliki komadi kamena teški do 300 kg, probili krov i stropove iznad kata i prizemlja, tako da se u samostanu nije više moglo stanovati. Također je na više mjesta probijena betonska terasa crkve pa je kamenje upalo u njenu unutrašnjost. Kompleks crkve sa sa-

Porušena crkva sv. Petra i oštećena nadbiskupska palača na Lučcu

mostanom sv. Dominika važan je spomenik grada Splita iako je u posljednje vrijeme doživio znatne pregradnje. Izgrađen je u 17. stoljeću u baroknom slogu na istom mjestu gdje je bio raniji porušen zbog opasnosti od Turaka.⁵⁾ Bombama koje su padale svuda oko njega bio je doveden u veliku opasnost.

Nedugo zatim 3. siječnja 1944. godine oko podne dvanaest dvomotor-nih aviona je izvršilo novi napad. Pogođena je luka i ponovo ovaj predio. Od značajnijih objekata porušena je crkva sv. Roka iz 17. stoljeća na Lučcu. Od nje je preostala samo hrpa kamenja, a stradale su i okolne težačke zgrade na početku današnje Supilove ulice. Teško je oštećena Biskupova palača, bomba velikog kalibra pala je na nedaleku župsku crkvu sv. Petra i do temelja je porušila. Uspravno je ostao samo njen zvonik. I umjetnički predmeti, dragocjenosti, namještaj, crkveno ruho te mnogi dokumenti koji su bili u ovim crkvama su propali. Uništene su sve umjetnine u crkvi sv. Petra. U njenoj unutrašnjosti pored glavnog oltara bila su i četiri pobočna, sa svake strane po dva. Međutim svi su oni bili novijeg datuma s kraja prošlog i početka ovog stoljeća, izrađeni od mramora u pseudobaroknim oblicima sa slikama male vrijednosti. Iznimka je bio oltar sv. Petra i Andrije sa zapadne strane glavnog oltara. On je izrađen 1604. godine i ranije se nalazio u staroj crkvi sv. Petra također

na Lučcu, a 1872. je bio prenesen u novu crkvu.⁶⁾ Od brojnih slika najveću vrijednost su imale četiri na kojima su bili prikazani prizori iz Kristove muke. Sve su rad nepoznatog ali nadarenog majstora mletačke škole iz 17. ili početka 18. stoljeća.⁷⁾ U ruševinama crkve sv. Roka između ostalog nestao je poliptih domaće škole iz 15. stoljeća. Spašen je kip zaštitnika crkve, djelo bez posebnih umjetničkih kvaliteta te vrijedan gotički kip Gospe s djetetom iz 15. stoljeća, koji je kasnije konzerviran i sada se čuva u zgradi nadbiskupije.⁸⁾

Tom prilikom pogođena je Režija duhana na obali tako da je bila potpuno uništena njena zapadna strana i krovšte dok su drugi dijelovi zgrade oštećeni. Izbio je požar koji se brzo rasplamsao i zahvatio čitavu zgradu.⁹⁾

Točno pet mjeseci kasnije 3. lipnja opet je opustošen isti dio grada posebno oko Pazara, Srebrnih vrata Dioklecijanove palače, crkve sv. Dominika i čitava Hrvojeva ulica.¹⁰⁾ Toga dana u četiri napada bačeno je preko tisuću bomba od kojih je stradao čitav grad. Prva dva napada izvršena su između 10 i 11 sati od dvomotornih aviona, a druga dva daleko teža izvršili su četveromotorni avioni između 13 i 14 sati. Sa stanovišta očuvanja kulturne baštine sretna je okolnost što su odreda stradali objekti podignuti u novije vrijeme i bez osobitog umjetničkog ili povijesnog značaja. Bombe su padale u neposrednoj blizini istočnog perimetralnog zida Dioklecijanove palače, ali ga ipak nisu nigdje pogodile. Ruševine zgrada su padale po sačuvanim antičkim lukovima u ulici Julija Nepota, ali nisu napravile veće štete.

Osim povijesnog središta, spomenički najvrednijeg dijela grada, stradala su i stara pučka predgrađa bogata slikovitim ruralnim ambijentima, posebno Lučac i Veli varoč. Lučac je na istoku od središta, smješten ispod brežuljka Gripe. Stradao je više puta, a naročito 5. prosinca 1943. godine, i to posebno današnje ulice Prvoboraca, Rade Končara i Trumbićeva.¹¹⁾ Time je narušena njegova osebujna prostorna organizacija. Umjesto zbijene strukture kamenih kućica sa slikovitim težačkim dvorima i krivudavim uličicama, rušenjem zgrada nastali su neodređeni prostori, kasnije zazenjeni. Ovom prilikom stradao je i samostan sestara klarisa u Prvoboraca ulici sagrađen 1884. godine. Jedna bomba je porušila dio visokog kamenog zida koji okružuje zgradu, a druga od 500 kg je pogodila lurdsku spilju u dnu vrta, uništila je i iskopala veliku jamu. Samostanska zgrada je ostala čitava, ali su na njoj od jake detonacije poprskala stakla, izletjela vrata i pali stropovi.¹²⁾ I još su mnoge stambene zgrade u okolici tada bile pogođene.

Veli varoš je sa zapadne strane na padinama Marjana. Ni on nije ostao pošteđen. Blizu središta grada na toj strani sred Marmontove ulice pogođene su i teško oštećene 3. lipnja 1944. kuće Ljubić i Vidović od koje je uništena čitava sjeverna polovica.¹³⁾ Jedna bomba je pogodila stambenu zgradu na početku Plinarske ulice svega dvadesetak metara zapadno od neorenesansne zgrade Kazališta, najznačajnijeg arhitektonskog ostvarenja 19. stoljeća u Splitu. Od bomba koje su pale u njevoj blizini rastresena je neoromanička crkva sv. Ante podignuta 1884. godine kod Matejuške. Bila je oštećena iznutra, a osobito njen krov i kamena kupola na zvoniku.¹⁴⁾ Nešto sjevernije u Babinoj ulici porušene su slikovite stare težačke kuće.

Raščišćavanje zatvora na obali

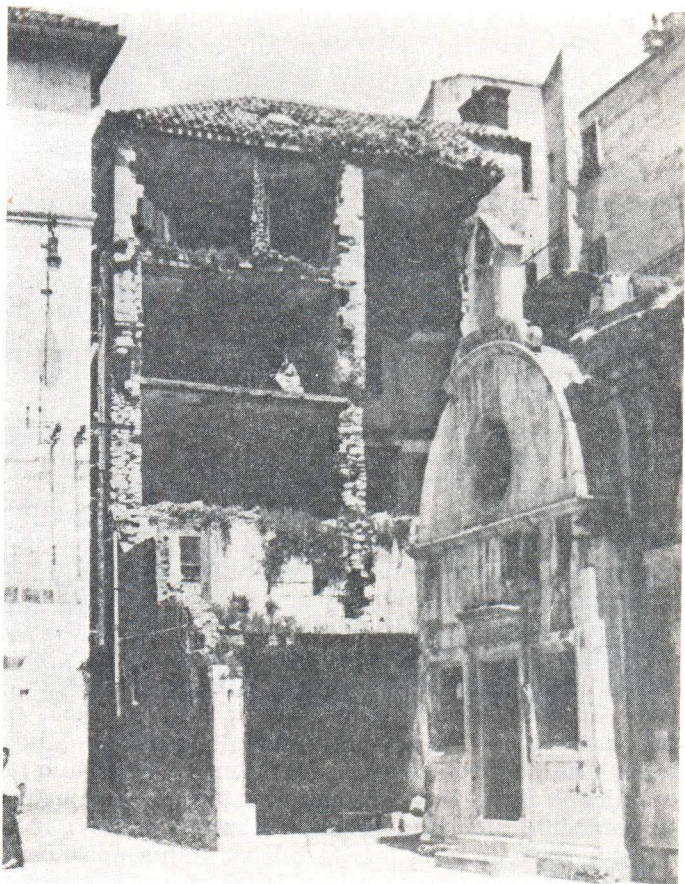
Iako je više bomba palo unutar Dioklecijanove palače ili u neposrednu blizinu, nijedan njen dio nije oštećen, a kuće koje su porušene nisu imale veću spomeničku vrijednost. Moglo bi se reći da je bilo dosta sreće u toj općoj nesreći. Iz ruševina su se pojavili dotada nepoznati arhitektonski dijelovi Palače. Na Peristilu je otkriven pylon sjecišta glavnih ulica carda i decumanusa s dijelom originalnog pločnika, a u Vuškovićevoj ulici dva masivna pilona sa lukom zidana velikim kamenim blokovima. Bili su ugrađeni u zidove prizemlja stambene kuće, a nekada su činili dio zgrade za koju se pretpostavlja da je služila za smještaj vojne posade. Ta otkrića su omogućila bolje upoznavanje Dioklecijanove palače, što ima izuzetnu vrijednost za znanost s obzirom na to da se radi o značajnom arhitektonskom ostvarivanju koje održava prekretnicu dviju velikih civilizacija, antike i srednjeg vijeka. To je jedan od najbolje sačuvanih objekata kasnoantičkog dvorskog graditeljstva s početka 4. stoljeća nove ere. I okolna rušenja s južne i sjeverne strane otkrila su perimetralne zidove, omogućila cjelovitiji pogled na Palaču, donekle ubrzala njenu rekonstrukciju i sanaciju nakon oslobođenja stvaranjem zelenih površina na mjestu uklonjenih zgrada.¹⁵⁾ Još za vrijeme okupacije počelo je odstranjivanje objekata pred jugoistočnim dijelom Dioklecijanove palače. Godine 1944. srušena je stara zloglasna tamnica, nakon što su je jedinice NOV-e zapalile prilikom povlačenja. Zatim se prešlo na uklanjanje ostataka zgrade Monopola u kojoj su

se nalazili ured i skladište duhana. Bilo je već tada zamišljeno da se poruši čitav blok, produži Hrvojeva ulica do mora, a time poboljša promet i proširi obala.¹⁶⁾

Posljedice bombardiranja Splita bile su teške.¹⁷⁾ Pored ostalog potpuno je srušeno 339, a oštećeno 1344 stambenih zgrada. Za stanovanje je bilo neupotrebljivo 4500 stanova što znači 20 posto stambenog fonda. Još je onesposobljeno ili potpuno uništeno 6 školskih zgrada, 18 administrativnih objekata, 5 crkava i 3 zdravstvene ustanove.¹⁸⁾ Split je dočekao oslobođenje razoren. Još niz godina kasnije po gradu je stršio velik broj ruševina koje je trebalo ukloniti. Radi nedostatka financijskih sredstava uređenje ovih mjesta je išlo sporo pa su se ona ponegdje pretvorila u prava smetišta.¹⁹⁾ Ovo je pružalo posebno ružnu sliku u središtu grada koje je u toku ljetnih mjeseci razgledavao velik broj domaćih i stranih turista. Već u prvoj polovici 1945. Tehnički odjel GNOO izvršio je, pored mnogih hitnih radova, adaptaciju i popravak samostana sv. Klare. Godine 1946. dobrovoljnim radom su raščišćene gomile ruševina na prostoru gdje je bila zgrada monopola duhana i tamnica. Tako je stvoren širok put koji spaja Titovu obalu i željezničku stanicu. Taj prostor je nedugo zatim zasađen palmama. Dana 10. siječnja skinuto je svih pet zvona sa zvonika crkve sv. Petra i pohranjeno u podrumu oštećene Biskupske palače. Sutradan se počelo s rušenjem ostataka crkve, a 2. ožujka u 15 sati uklonjen je zvonik miniranjem.²⁰⁾ Iduće godine donekle je popravljena zgrada Vidović u Marmontovoj ulici kod Ribarnice. Kako je bila znatno oštećena, trebalo ju je ipak ukloniti. Međutim to se zadugo nije moglo učiniti jer je u njoj bilo nekoliko stanara. Oni su iseljeni tek u svibnju 1955. godine. U to vrijeme je bilo predviđeno da se na njenom mjestu podigne novi poslovni objekat nešto više povučen unazad s obzirom na planirano proširenje istočne strane ne ulice.²¹⁾ Kasnije se od toga odustalo, a na mjestu poručene zgrade danas je popločani slobodan prostor. Kameni blokovi na vrhu zvonika sv. Ante koji su izašli iz svog ležišta bili su stalna opasnost za prolaznike. S druge strane kako se crkva, otkad je oštećena bombama nije više upotrebljavala, ona je 1959. godine porušena.²²⁾

Uređenje prostora na kojem se nalazila ruševina kuće Aglič bio je vrlo težak konzervatorski problem. Zgrada je sama po sebi bila bezvrijedna, ali se nalazila na osjetljivom mjestu. Ona je zatvarala i uokvirivala sjevernu stranu Peristila, a usto su se pojavili nepoznati antički i srednjovjekovni arhitektonski elementi. Mišljenja stručnjaka o načinu rješenja ovog urbanističkog detalja bitno su se razilazila. Išla su od prijedloga da se ostaci zgrade poruše i prostor ostavi slobodan, pa do zagovaranja gradnje nove kuće u oblicima srednjeg vijeka. Prva varijanta imala je nedostatak što bi tako ostala razbijena kompaktnost antičkog trga, a odbačene su i ideje o stilskim patvorinama kao neprikladne. Na kraju je podignuta potpuno suvremena zgrada, ali koja se gabaritom i materijalom prilagodila okolici.²³⁾

Iskustva iz prošlog rata ukazuju da bi i u eventualnom budućem ratu stari centar Splita bio vjerojatno ponovo izložen razaranjima. Negativni faktori koji su utjecali na njegovo rušenje u nedavnoj prošlosti još su se više zaoštrili. Već sama činjenica da je grad višestruko narastao, od oko 40 tisuća koliko je imao pred rat, na 170 tisuća stalnih stanovnika danas

Rušenje kuće Alagić na Peristilu

i da je dobio daleko veću administrativno-političku i privredno-kulturnu važnost, povećava ugroženost grada kao cjeline, a time i njegovog povijesnog centra.²⁴⁾ S druge strane ima i nekih povoljnih promjena. Sve do nedavno Split se širio koncentrično oko povijesne jezgre koja je ujedno imala karakter gradskog centra. Tek poslije oslobođenja naglim prirastom stanovništva ovakav način rasta više nije bio moguć pa se dalje razvija kao policentrična urbana aglomeracija. Time stari grad gubi neke svoje važne funkcije. Promijenio se donekle njegov karakter tako što su određeni sadržaji dislocirani u nove zone, a zadržane uglavnom stambene i kulturne funkcije. Zatim je smanjen broj stanovnika i gustoća izgrađenosti, a stvoreni novi slobodni prostori. Rekonstrukcijom nekih zgrada povećava se njihova stabilnost i požarna otpornost. Sve su to pozitivne okolnosti sa stanovišta zaštite od ratnih opasnosti i elementarnih katastrofa. Međutim prostorni odnos povijesnog centra prema važnim ciljevima za potencijalnog agresora nije se bitnije promijenio. I dalje je u neposrednoj blizini ostala

željeznička stanica i luka, koje istina sada više ne služe teretnom prometu već samo putničkom, ali to malo mijenja situaciju. Suvremena oružja, daleko razornija, namijenjena masovnim uništavanjima i dosada neviđene razorne moći, nova su prijetnja čovječanstvu i njegovoj kulturnoj baštini.

Među mjerama za ublažavanje negativnih učinaka ratnih djelovanja na urbano i graditeljsko nasljeđe starog Splita na prvom mjestu je uklanjanje svih novijih bezvrijednih dogradnja i nadgradnja koje inače nagrdjuju njegov izgled. Tako bi se još više smanjila gustoća i visina izgrađenosti a time i efekti eksplozivnog udarnog djelovanja. Rekonstrukcijom i adaptacijom objekta povećava se njihova stabilnost.²⁵⁾ Tehničkim snimanjem i izradom detaljne dokumentacije o postojećem stanju, što je u toku, bit će omogućeno, ako se poruše neke zgrade od povijesne i umjetničke vrijednosti, njihova potpuna vjerna rekonstrukcija i obnova. Iz navedenog proizlazi da su mjere zaštite od ratnih opasnosti u osnovi sukladne konzervatorskim mjerama uređenja i revitalizacije starog grada kao spomenika kulture pa je ove dvije djelatnosti nužno koordinirati urbanističkim planom.

BILJEŠKE

- 1) Dosta podataka o ovim bombardiranjima ima u dnevniku *Novo doba* koji je u to vrijeme izlazio u Splitu. Vidjeti posebno članke u brojevima od 12. XI, 4. 5. 7. i 17. XII 1943. godine, zatim 4. I, 23. 24. i 29. II, 4. 12. i 25. III, 13. IV, 5. i 15. VI te 14. X 1944. godine. Opisana su i u Dnevniku novinara Antuna Kisića koji se u rukopisu i prijepisu pisačim strojem čuva u Muzeju narodne revolucije u Splitu.
- 2) Nikola Dobrović: *Urbanizam kroz vekove I* — Jugoslavija. Beograd 1950.
- 3) Slavko Muljačić: *Izgradnja Splita 1944—1969*. URBS 8, Split 1969, str. 7—10, 49—51, 54 i 63.
- 4) I sama zgrada bolnice ima svojstvo spomenika kulture. Podigli su je o svom trošku splitski trgovci braća Ergovac u vremenu 1794—1872. godine.
- 5) Franko Oreb: *Crkva i samostan sv. Dominika u Splitu*. (magistarska radnja) Split 1980.
- 6) Kronika župe sv. Petra, str. 38. Čuva se u župskom uredu sv. Roka u Splitu.
- 7) Kruno Prijatelj: *Novi prilozi o baroku u Splitu*. Anali Historijskog instituta JAZU. Svezak II, Dubrovnik 1953, str. 321—323.
- 8) Katalog izložbe kipova i predmeta ukrasne umjetnosti u Dalmaciji XIII—XVI st. restauriranih u restauratorskoj radionici Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu 1976—1977, održane u prosincu 1977. Predgovor Davor Domančić.
- 9) Slavko Muljačić: *Kronološki pregled izgradnje Splita u XIX i XX stoljeću*. Zbornik Društva inženjera i tehničara u Splitu, Split 1958, str. 88.
- 10) O tome vidjeti članke D. Kečkemeta u listu *Slobodna Dalmacija Bombardirani pazar* od 28. X 1979. i *Najteže bombardiranje Splita* od 4. XI 1979.
- 11) *Lučac pod »tepihom« bombi*. *Slobodna Dalmacija*, Split 11. XI 1979.
- 12) Anka Petričević: *Samostan svete Klare u Splitu od 1308—1978*. Split 1979, str. 34. *Bombardiranje Lučca*. *Slobodna Dalmacija*, 10. I 1957.
- 13) *Marmontova u ruševinama*. *Slobodna Dalmacija* 11. XI 1979.
- 14) Slavko Muljačić: *Historijat izgradnje priobalnog pojasa u splitskoj luci, od Matejuške do Sustipana (1850—1960)*. URBS, Split 1961, str. 54 i 65. Slavko Muljačić: *Izgradnja Splita 1944—1969*. URBS-8, Split 1969, str. 74.
- 15) Cvito Fisković: *Prilog proučavanju i zaštiti Dioklecijanove palače u Splitu*. Rad JAZU knjiga 279, Zagreb 1950, str. 6 i 20.

- 16) *Temeljito uređenje starog pazara*, Novo doba 17. XII 1943. *Rušenje Monopolske zgrade*, Novo doba 23. II 1944.
- 17) Arhitekt Niko Armanda napravio je u ratu neposredno nakon bombardiranja niz izvanrednih crteža koji prikazuju pojedine porušene dijelove grada. Čuvaju se u Muzeju grada Splita.
- 18) *Kroz mjesec i po dana u Splitu je pokriveno 300 kuća*. Slobodna Dalmacija 29. VIII 1945. *Stanje stambenog fonda u našem gradu*. Slobodna Dalmacija 4. II 1947.
- 19) O tome problemu vidjeti članke u listu Slobodna Dalmacija — M. Vojnović: *Uklanjanje ruševina*, 4. XI 1979. — *Ruševine*, 31. III 1953. — *Ruševina smetlište*, 14. IV 1954. — *Stari problem*, 20. IV 1954.
- 20) Kronika župe sv. Petra, str. 61.
- 21) *Cišćenje ruševina i otklanjanje smeća*. Slobodna Dalmacija, 10. IV 1954. — *Uskoro će se ukloniti ruševina Vidovićeve kuće*. Slobodna Dalmacija 14. V 1955.
- 22) *Ruševine-stara tema*. Slobodna Dalmacija 20. VII 1954.
- 23) O tome je 1955. godine u dnevniku Slobodna Dalmacija objavljeno više napisa od kojih navodimo neke. *Nema smisla žrtvovati cjelinu zbog nekog aritektonskog detalja, kaže dr Cvito Fisković povodom predstojećih radova oko kuće Aglič na Peristilu*, 25. V — *Za porušenu kuću Aglič traži se novi projekt*, 25. V — *Otkriveni antički i srednjovjekovni ostaci Dioklecijanove palače u kući Aglič na Peristilu*, 29. VIII — *Stilsko povezivanje nema pravog kompozicionog određenja, izjavljuje arh. Neven Segvić u vezi podizanja zgrade na mjestu porušene kuće Aglič*, 7. IX — *Milan Dragičević: Da li obnoviti zgradu Aglič?* 12. IX — *Protiv gradnje na Peristilu*, 12. IX — *Niko Armanda: Problem uređenja dobivenog prostora vrlo je kompleksan*, 17. IX.
- 24) Statistički godišnjak Dalmacije. Split 1981.
- 25) Stanko Piplović: *Zaštita povijesnih centara od ratnih razaranja*. Referat na jugoslavskom savjetovanju »Zaštita materijalnih dobara putem mjera civilne zaštite u oblasti graditeljstva«, Budva 4—6. listopada 1984.